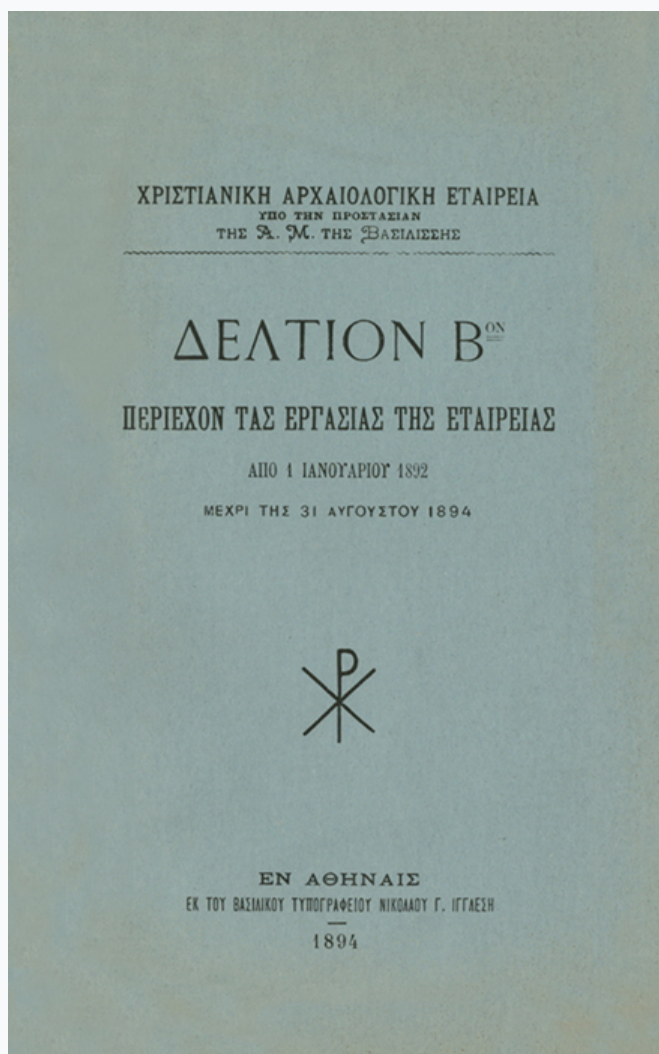

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3 (1903)

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1894-1902), Περίοδος Α'

Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του 1894

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1548](https://doi.org/10.12681/dchae.1548)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ. (2013). Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του 1894. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, 7-13. <https://doi.org/10.12681/dchae.1548>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής
Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του
1894

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1894-1902), Περίοδος Α' • Σελ. 7-13

ΑΘΗΝΑ 1903

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου

ΜΕΛΕΤΑΙ, ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1894

Σεβασμιώτατε Ἱεράρχα,¹
Ἐξοχώτατε πρεσβευτά,
Φίλοι ἑταῖροι,

Α'. Κατάστασις τοῦ Μουσείου.

ἑκα ἥδη ἔτη συνεπληρώθησαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἡμετέρου Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1894 εἰσῆλθον ἐν τῷ Μουσείῳ 220 ἀντικείμενα ἐγγραφέντα ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μουσείου ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1868—2088

1. Ἡ συνεδρία ἐγένετο τῇ 29 Ἰανουαρίου 1895 ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Ἀρ. Παππούδωφ. Παρῆσαν δὲ μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων κεκλημένων ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Νάξου κ. Γρηγόριος, καὶ ἡ Δ. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας κ. Ὀνοῦ.

ἤτοι εἰσῆλθον		προῆλθον δὲ	
Χειρόγραφα	11	Ἐκ δωρεᾶς Σ. Σκουλούδη ..	12
Ἐντυπα	46	» » G. Millet	10
Μολυβδόβουλα	24	» » διαφόρων	48
Φωτογραφίαι	61	Φροντίδι Γ. Λαμπάκη	112
Κατόψεις ἀρχιτεκτονικαὶ	14	Ἐξ ἀγορᾶς	38
Διάφορα	64		
Τὸ ὅλον..	220	Τὸ ὅλον..	220

Τὸ Μουσεῖον ἡμῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Μουσείῳ βιβλίου τῶν ἐγγραφομένων ἐπισκεπτῶν, ἐπεσκέφθησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1894, τὸ ὅλον 6924· ἤτοι κατ'

Ἰανουάριον	812	Ἰούλιον	468
Φεβρουάριον	704	Αὐγούστον	367
Μάρτιον	764	Σεπτέμβριον	448
Ἀπρίλιον	539	Ὀκτώβριον	438
Μάϊον	905	Νοέμβριον	466
Ἰούνιον	483	Δεκέμβριον	530
Τὸ ὅλον	6924		

Διπλασιαζομένου δὲ πάντοτε τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, ἐπειδὴ ὡς ὑπολογίζεται οἱ πλείονες τοῦ ἡμίσεως δὲν ἐγγράφονται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ Μουσεῖον, οἱ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1894 ἐπισκεφθέντες ἀνέρχονται εἰς 13,848 ἤτοι κατὰ 10,000 σχεδὸν πλέον τοῦ προηγούμενου ἔτους.

Β'. Περιηγήσεις ἡμῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἔτος τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἐπέθετο τὴν κορωνίδα τῶν ἐν Ἑλλάδι περιηγήσεων ἡμῶν, καθ' ὅσον, οὐ μόνον τὰς ἐν Πελοποννήσῳ μελέτας ἡμῶν συνεπληρώσαμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐριβόλακα βοτανείραν Θεσσαλίαν τὸ πρῶτον ἤδη ἐπεσκέφθημεν, οὐ σμικρὰν, ὡς εἰκόσ, τὴν ἐκεῖθεν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης Χριστιανικὴν συγχομιδὴν ἀποκομίσαντες.

Οὕτω κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐν συνόλῳ ἐξητάσαμεν τεσσαράκοντα περὶπου πόλεις καὶ τόπους τοὺς ἐξῆς :

Ἐν ἐκτάσει ἐσπουδάσαμεν καὶ κατεμετρήσαμεν τὸν ἐν Πατησίοις τῆς Ὀσίας Φιλοθέης ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐζητάσαμεν τὸ Ναύπλιον, τὴν Κόρινθον, τὸ Ξυλόκαστρον, τὰ Τρίκκαλα τῆς Κορινθίας μετὰ τῆς ἐγγυὲς Μονῆς τοῦ ἁγίου Βλασίου, τὴν παρὰ τὸν Φενεὸν Σιβίστρα, τὴν Μονὴν Φενεοῦ, τὰ Καλύβια, τὸ Κεφαλόβρυσον Λυκούριας, τὴν Τοπόριστα Γορτυνίας μετὰ τοῦ καλουμένου Θεοκτίστου, τὰ Φύλλα τοῦ δήμου Λευκασίου τῶν Καλαβρύτων, τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ¹⁾, τὰ κατάφυτα καὶ περὶρρυτα Μαζεῖκα τοῦ δήμου Κλειτωρίας, τὴν ἱστορικὴν Μονὴν τῆς ἁγίας Λαύρας, τὰ Καλάβρυτα, τὸ ἀληθῶς ὄνομα καὶ πρᾶγμα, Μέγα Σπήλαιον, τὴν Ζαχλουροῦ, τὴν Μαμουσιά, τὰ Τρυπιὰ, τὰς Πάτρας, τὸν Πύργον καὶ τὴν ἀμφιλαφεὴ Ἀμαλιάδα.

Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς μικρὸν Ἀθήνησι ἀνασυνταχθέντες, διηρευνήσαμεν τὸν Βόλον, πόλιν νέαν, τὴν ἀρχαίαν καὶ ἐφ' ὕψηλόν λόφου ἐπισκοπὴν Δημητριάδος, τὰ ὠραῖα καὶ γραφικὰ Τρίκκαλα, τὴν ἐπὶ ἀχανοῦς πεδιάδος ἰωχελῶς ἐφησυχάζουσαν Λάρισσαν, τὴν πολιὰν Καλαμπάκαν, τοὺς κροκαλοπαγεῖς καὶ ὑψιτενεῖς βράχους τῶν Μετεώρων, τὴν Μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τοῦ Βαρλαάμ καὶ τῆς Μεταμορφώσεως, τὴν Καρδίτσαν, τὸ Βελεστίνον ἢ Φερράς, τὴν ἐνδοξον πατρίδα Ρήγα τοῦ Φερραίου, τὴν Χαλκίδα κλπ.

Παραλείποντες τὰ πολλά, ἀναφέρομεν ὅτι ἐν Τρικκάλοις τῆς Κορινθίας κατεγράψαμεν πάσας τὰς ἀρχαίας ἁγιογραφίας τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, ἀκριβῆ κατ'ἀλογον τούτων συντάξαντες.

Ἐν τῇ Μονῇ Φενεοῦ ἀντεγράψαμεν τὰς ἐν ταύτῃ ἐπιγραφάς, ἐσπουδάσαμεν τὰς ἁγιογραφίας, καὶ ἰδίχ τὰς ἐν τῷ νάρθηκι μεγαλοπρεπεῖς παραστάσεις τῶν ἁγίων ἀναχωρητῶν Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ἰωάννου τοῦ τῆς Κλίμακος καὶ Νήφωνος ²⁾ καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων

1) Ἐνταῦθα ἐκτελὼν τὴν ποιμαντορικὴν αὐτοῦ περιοδείαν παρέδωκε τὸ πνεῦμα ὁ ἐκ Τήνου ἐπίσκοπος τῆς Γορτυνίας, ἀληθῶς φίλος τοῦ Θεοῦ Φιλόθεος.

2) Εἰκόν. τούτων ὄρα Lambakis' Mémoire sur les antiquités chrétiennes. Fig. 158.

Ίουλίτης, Μαρινής, Παρρασκευής, Κυριακῆς, Βαρθάρας, Αἰκατερίνης¹⁾ ὃν τὰ σώματα ἀντὶ τοῦ συνήθους ὕψους 6 $\frac{1}{2}$ — 7 ἔχουσι 12 κεφαλῶν ὕψους²⁾, λαμπρὰ ἔργα Παναγιώτου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων 1754³⁾. Ἐφωτογραφήσαμεν ἐσωτερικὰ τοῦ ναοῦ μέρη, ἐμελετήσαμεν τὸν μεγαλοπρεπέστατον καὶ πολυτελεῆ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ αἰωρούμενον χορόν, κατεμετρήσαμεν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ κατόψιν κλπ. (ἀρ. κώδ. Μουσείου 2076).

Ἐν τῇ Μονῇ ἐπὶ τῆς φόδρας ὑπομανίκων καὶ ἐπιγονατίων εὗρομεν φύλλα μεμβράνης, ἐφ' ὃν ἡ διὰ κεφαλαίων γραφὴ η' — θ' ἕτινα κατεγράψαμεν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 1927, 1928, 1975.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Λαύρᾳ ἐσπουδάσαμεν τὰ ἱερὰ τῆς Μονῆς κειμήλια, καὶ ἰδίᾳ τὴν ἱστορικὴν σημαίαν τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ἐφωτογραφήσαμεν τὰ σπουδαιότερα τῶν κειμηλίων καὶ ἀντεγράψαμεν τὰς ἐκεῖ ἐπιγραφάς.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ κατεμετρήσαμεν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ναοῦ κατόψιν (ἀριθ. κώδ. 2082) ἐφωτογραφήσαμεν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ (ἀριθ. κώδ. 2041) καὶ ἐσπουδάσαμεν τινὰ τῶν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ κειμηλίων⁴⁾.

Ἐν Καλαμπάκᾳ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ εὗρομεν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (ὕψ. 0,83 πλ. 0,60) αἰωρουμένην ἕνω τῆς βασιλικῆς πύλης τοῦ Νάρθηκος, ἐφ' ἧς ἀνέγνωμεν.

« Δέυσης τοῦ δοῦλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ κὲ Θεοδόρας τῆς Κατακουζηνῆς κὲ τὸν τέκνον αὐτοῦ ».

Τὰ περὶ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Καλαμπάκας τοῦ ἐν μέσῳ τούτου Ἀμβωνος, τῶν ἐπιγραφῶν, ἀγιογραφιῶν κλπ. ταῦτα πάντα δέον ν' ἀποτελέσωσι ἰδίαν μονογραφίαν.

Εἰς δὲ τὰ Μετέωρα μὴ δυνηθέντες ὥς ἐκ τοῦ ὕψους νὰ ἀνέλθω-

1) Εἰκόν. τούτων ὅρα Lambakis Mémoire Fig. 157.

2) Γ'. Λαμπάκη Ἀγιογραφία σ. 55 σημ. 2.

3) Πρβλ. Γ'. Λαμπάκη Mémoire etc. σελ. 85—86.

4) Ἀποχρῶς ὥς ἐκ τοῦ ὕψους παθόντες ἐξ ἱλίου γού ἠναγκάσθημεν αὐθημερόν νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐκ τῆς Μονῆς.

μεν περιωρίσθημεν μόνον εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

Γ'. Λόγου ἄξια ἀντικείμενα κατὰ τὸ ἔτος 1894 περιελθόντα εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν περιελθόντων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀντικειμένων εἰσὶ·

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1929 χρυσοκέντητα ὑπομάνικα καὶ

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1930 χρυσοκέντητον ἐπιγονάτιον, ἅτινα εὑρομεν ἐν Τρικκάλοις τῆς Κορινθίας, καὶ ἅτινα ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῆς· «**Μνήσθητι τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μακαρίου ἱερομονάχου**» καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸν ἐκ τῶν Τρικκάλων τούτων τῆς Κορινθίας καταγόμενον ἅγιον Μακάριον τὸν Νοταρᾶν, ὅτε ἀκόμη ἦν ἱερομόναχος.

Τὴν ὑπ' ἀριθ. 1979 ἱεράν κολυμβήθραν, ληφθεῖσαν ἐκ τῆς ἱστορικῆς Μονῆς Ἀγίας Λαύρας.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1990 μολύβδινον ποτήριον, ὅπερ ἐλάβομεν ἐκ Φερρών, ἐκ τῆς μόνης ἐκεῖ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὑπαρχούσης ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ¹⁾).

Τὸν ὑπ' ἀριθ. 2000 ἀρχιερατικὸν σάκκον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου Διονυσίου Λάττα.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2001—2010 φωτογραφικὰ ἀπότυπα τῶν ψηφροθετημάτων τῆς Μονῆς Δαφνίου, ληφθέντα καὶ δωρηθέντα παρὰ τοῦ κ. Gabriel Millet.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2024 — 2073 φωτογραφικὰ ἀπότυπα τῶν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ Θεσσαλίαν περιοδίων ἡμῶν, τῶν Μονῶν τῶν Μετεώρων καὶ τοῦ ἐν Καλαμπάκᾳ μοναδικῶς ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ περισωθέντος μαρμαρίνου ἁμβωνος (εἰκ. 1).

1) Ἀράγε ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου τούτου δὲν ἐκοινώνησε παῖς ἢ νεανίας ὁ πρωτομάρτυς Ρήγας ὁ Φερραῖος; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον πρὸς τὸν Διάκον, τὸν ἱερὸν αὐτοῦ συνάδελφον χαρίζομενοι, παρὰ τὸ ἅγιον ποτήριον τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ καὶ τὸ ἐκ Φερρῶν ἀρχαιότατον τοῦτο ἅγιον ποτήριον παρεθήκαμεν.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2055 φωτογραφικὸν ἀπότυπον χρυσοβούλου τοῦ 1332 τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, καὶ τοῦ σι-

Εἰκὼν 1.

**Ὁ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Καλαμπάκας
περιδωθεὶς μοναδικὸς μαρμάρινος αἰγῶν**

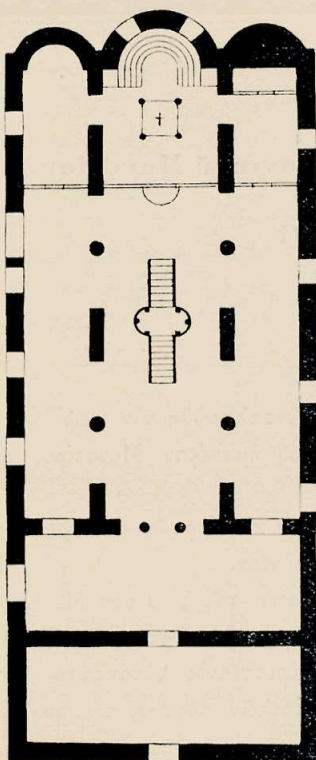
γίλιου τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου τοῦ 1393, ἅτινα τῇ εὐγενεῖ
συνεργασίᾳ τοῦ φίλου ὑπιδάρχου κ. Εὐγενίου Ραγκαβῆ ἀνέγνωμεν
καὶ ἀντεγράψαμεν.

Τὰς ὑπ' ἀριθ. 2075 — 2088 διαφόρους ἀρχιτεκτονικὰς κατό-

ψεις τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Φενεοῦ, Λαύρας, Μεγάλου Σπηλαίου, τῆς Μητροπόλεως Καλαμπάκας (εἰκ. 2), τῆς Μονῆς ἁγίου Στεφάνου καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Εὐγ. Ραγκαβῆ καταμετρηθεῖσας, τῆς Μονῆς Βαρλάαμ, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1894 ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου (ὑψ. 0,87 πλ. 0,84 παχ. 0,10) ἐπιγραφὴ τοῦ 1750 τῆς ἐν Ἀθήναις ποτὲ Σχολῆς τοῦ Ντέκα.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1926—1928 ἐπὶ μεμβράνης τεμάχια Εὐαγγελίου τοῦ η—θ'. αἰῶνος, εὑρεθέντα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1925 ζεύγει τῶν ὑπομανικίων, ὡς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1975 ἐπὶ μεμβράνης δύο φύλλα Εὐαγγελίου εὑρεθέντα ἐν ἐπιγονατίῳ τῆς Μονῆς Φενεοῦ, ἐξ ὧν ἀριδῆλως καταφαίνεται ὅτι οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀδελφοὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος πρὸς μετάφρασιν

Εἰκὼν 2.

Ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Καλαμπάκας

τῶν Ἀγίων Γραφῶν παρὰ τοῖς Σλαβοῖς, παρέλαβον τὰ σχήματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου, ὡς ταῦτα ἐγράφοντο κατὰ τὸν θ' αἰῶνα. Προσέθηκαν δὲ στοιχεῖα τινὰ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη τὸ καλούμενον **Κυριλλιανὸν ἀλφάβητον**. (πρβ. ἱστ. τῆς Ρωσσο-αὐτοκρατορίας Ν.Καραμσίνου τόμ. α'. 1855 σελ. 117).

ΣΗΜ. Λεπτομερεῖ περιγραφὴν τῶν ἐν ταῖς περιοδείαις ἡμῶν διαφόρων χριστιανικῶν μνημείων θέλομεν δημοσιεύσει ἐν τοῖς ἐπομένοις δελτίοις. Ἦδη ἀρκοῦμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν σειρὰν τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος περιοδειῶν ἡμῶν.